

Metsä, yhteinen ympäristömme

Aloitin kotikylässäni itsenäisen kulkemisen metsissä syksyllä -73. Kuljin kylän viereisissä metsissä metsällä ja haulikon perästä jäi vana lumeen jälkieni viereen. Metsä ympärilläni herätti loputtoman kiinnostukseni ympäröivään luontoon. Jännittävät jängänreunat lentoon pyrähtävine riistalintuineen ja valoisa lakialueen männiköt joissa linnut myöhemmin syksyllä viihtyivät. Marjoja riitti suuhun pantavaksi, kun syödä ei malttanut ja koiraa komensin olemaan katsomattakaan metsässä palkiviin poroihin. Kuljin kyläläisten metsänomistajien luomassa ympäristössä, jossa opettelini soveltamaan käytäntöön isoisältäni perittyä eräperinnettä. Kuljin eri-ikäsrakenteisessa talousmetsässä, joka kykeni tarjoamaan koko kylän väelle kaiken mitä tarvittiin, kauemmas ei tarvinnut lähteä.

Asia tuntuu olevan kuitenkin niin, että jokaisessa paratiisissa on oltava käärme. Pikku hiljaa metsurit moottorisahoineen katosivat metsistä ja tehometsätalous nostettiin päärooliin metsänhoidossa. Alkoi kehitysvaihe, jossa tehokkuusajattelu meni edelle kaikesta muusta. Metsän uudistumiselle määrättiin keinotekoiset ja kireät aikataulut, aikaa ei ole metsässäkään yhtään hukattavaksi. Metsänomistajien vapautta toimia omissa metsissään haluamallaan tavalla päätettiin rajoittaa. Eri-ikäsrakenteinen metsänhoito lakaistiin syrjään ja leimattiin laittomaksi. Kaikki tutkimusvoimavarat keskitettiin palvelemaan tehometsätaloutta ja muuta tutkimusta pyrittiin jopa estämään.

Kauan on tätä jatkunut. Voimassa on ollut vain yksi totuus. Kuten kaikki tiedämme, ei yksi totuus toiminut Neuvostoliitossa, eikä se tunnu toimivan kovin hyvin Pohjois-Koreassakaan. Ihmiset ovat päässeet tiedon valtavyylille ja medialukutaito on kehittynyt sitä mukaa kun tiedon määrä on lisääntynyt. Saadun informaation yksipuolisuus on alkanut kääntyä itseään vastaan.

Surkuhupaisin esimerkki yksipuolisesta informaatiosta liittyy juuri metsätalouteen. Aloin suurella mielenkiinnolla kuunnella metsäradion ohjelmaa, koska aihe oli ylitse minkään muun, ”jaksollinen vai jatkuva kasvatusta”. Odotukset olivat korkealla. Kiusaus laittaa radio kiinni tuli kuitenkin melko pian. Kuuntelukokemus ei vastannut odotuksia, sillä asiantuntijoina paikalla oli vain kaksi keskustelijaa, molemmat avohakkuulahkon ytimestä. Yhtä tasapuolista keskustelua olisi saatu aikaan kysymällä vasemmisto vai oikeisto ja asiantuntijoina olisivat olleet Paavot Arhinmäki ja Lipponen. Mieleeni nousivat jostain syystä lapsuusaikani ”Näin naapurissa” ohjelmat ja tuo samainen kaikkien suurten lukujen äiti, Neuvostoliitto.

Kiinnostus mediassa toisinajattelijoiden sanomaa kohtaan on viime aikoina herännyt silmin nähden. Yhä useampi kansalainen on kaivanut esiin metsäalan taustalle painettujen tutkijoiden näkemyksiä metsänhoidosta ja löytäneet suuria yhtäläisyyksiä siitä, mitä he itse kokevat kulkiessaan metsissä todistamassa vallinneen metsänkasittelyn jälkiä. Myös tuoreet tutkimukset eri-ikäisrakenteisesta metsänkasvatuksesta verrattuna jaksolliseen kasvatukseen ovat tehneet tehtävänsä. Nyt aletaan vihdoinkin uskaltaa puhua siitä, mikä on omin silmin nähtävissä. Kansankielellä kulkeva nimitys ”raiskio”, on siis ilmeisestikin juuri oikea kuvaus siitä, miltä ns. uudistusala todellisuudessa näyttääkin.

Ettotöissä 80 luvun alussa näin ensimmäisen Osaran aukean. Näkymä järkytti nuoren miehen mieltä. Ajatus oli vain, että onneksi tällaista ei enää tehdä. Siellä oli aina tuulista ja kylmää ja halutti vain saada porot äkkiä pois sieltä kohti metsäisiä maita. Siihen asti oli syksyllä siulat aidasta pohjoiseen päin ja tokan pohjat otettiin aina tuosta laajasta maanselästä, tai mitä siitä nyt enää oli jäljellä. Myöhemmin on siulat jouduttu laittamaan uusiksi, vuosikymmeniä ei perinteisestä kulkusuunnasta ole poroja löytynyt. Porokarja hakeutui laitumille erotusaidasta etelä ja länsisuuntaan. Syykin on aivan selvä. Risukkoisen taimikon kasvaessa ylitieheänä pöhikkönä, alue ei enää laitumeksi kelvannut.

Laajoilla avohakkuualueilla mänty ei suuntaa kasvuaan ylöspäin. Nuoret puut ovat tyvestä paksuja, ohenevat jyrkästi, oksat ovat pitkiä, kasvavat tiheässä ja alimmat oksat lähtevät läheltä maan rajaa. Puuston laatu on silminnähden huonoa ja kannattavuutta syövä uudistamiskustannukset paisuvat yhä suuremmaksi vuosi vuodelta. Vuosien saatossa voidaan myös nähdä koko metsän rakenteen muuttuneen täysin yksipuoliseksi.

Kenttäkerroksen muutokset seuraavat puuston rakenteen perässä. Jonkin aikaa maanmuokkauspenkkojen reunoista saa muhkeita puolukkasaaliita. Ilo on kuitenkin lyhytaikainen. Pikku hiljaa marjakasvit katoavat ja metsän pohja muuttuu lähes pelkäksi sammaleksi. Nyt kun aikaa on kulunut vuosikymmeniä, nämä laajat avohakkuualueet eivät ole kyenneet tarjoamaan kenellekään yhtään mitään, ei eläimille eikä ihmisille. Vain jatkuvasti ylisuureksi paisuvalla hirvikannalla on siellä ruokapöytä katettuna. On luotu keinotekoinen tylsä biotooppi, joka on lajiköyhyydessään suorastaan masentava, vain oksaista männyn tärkkää ja sammalta.

Yksityisillä metsänomistajilla tulee toivottavasti tulevaisuudessa olemaan suurempi vapaus valita miten metsänsä hoitaa. Valitessaan jaksollisen kasvatusmenetelmän, hän tulee valinneeksi paljon muutakin. Vaikka uusi metsä laitetaan kasvamaan väkivalloin, ei se automaattisesti tarkoita sitä, että tuloksena olisi uusi uljas metsä. Esimerkit lapin metsistä kertovat jostain aivan muusta. Viljelyn suuret riskit voivat käydä toteen melko pian ns. uudistamisen jälkeen. Huonolla tuurilla yhä useammin toistuvat ilmastolliset ääriolosuhteet iskevät pienen hauraan istukkaankin kimppuun heti ensimmäisenä kesänä. Aikaiset kovat pakkaset ennen lumen tuloa voivat vaurioittaa sopeutumattomat taimet pysyvästi, mikä näkyy tulevassa kasvussa ja koko homman voisi saman tien aloittaa alusta uudelleen.

Tai sitten käy niin kuin eräällä ystävälläni. Avohakkuun, mätästyksen ja istutuksen jälkeen seurasi sateeton lämmin sää, joka kesti useita viikkoja. Istutetusta 24 000 taimesta valtaosa kuivettui kuoliaaksi mätäiden nokkaan. Eikä sekään auttanut, että osa mätästyksistä osui tietysti käännytyksi maassa lojuvien hakkuutähteiden päälle. Näihin istutetut taimet kuolivat tietysti ensimmäisinä. Mainittakoon tässä kuitenkin myös niistä taimista jotka jäivät eloon. Ystäväni istutteli vastoin ohjeita taimia sinne tänne täysin koskemattomaan maahan. Jostain syystä juuri nämä selvisivät hengissä. Homma olisi voitu siis hoitaa kotiin jättämällä valtavalla kalliilla kaivinkoneella tehty monttutyömaa tekemättä ja säästää nekin hukkaan menneet rahat, istuttaen kaikki taimet suoraan maahan. Taimet näyttivät pitävän siitä ja senhän tässä luulisi olevan tarkoituskin.

Edellinen esimerkki ei kuitenkaan pääty vielä tähän. Uutena metsänomistajana ystäväni oli tietysti metsänhoitoyhdistyksen antamien neuvojen varassa. Tehtiin niin kuin metsäherrat määräsivät, mitenkäs siinä muutenkaan edettäisi. Pettymys oli valtavan suuri kun selvisi, että kuinka paljon tähän valittuun avohakkuumenetelmään liittyvät välttämättömät kuluerät haukkasivat tuotosta. Ystäväni kertoi, hänen omia sanojaan lainaten, että ”eihän tässä jäänyt meikäläiselle kuin Pikku-Aapon asema”. Historia myös muun talouden puolella on osoittanut meille iät ja ajat, että missä raatoja syntyy, siellä myös korppikotkat leijuvat. Kaiken olisi voinut hoitaa niin paljon fiksummin jos olisi vain tiennyt.

Ylen TV2 kanavalla aikanaan esitetty ”Näköismetsä” niminen ohjelma esitti helposti ymmärrettävällä konkreettisella esimerkillä, kuinka eräs metsänomistaja pärjäsi metsänhoidossa huomattavan summan rahaa vaatimalla metsäänsä jatkuvan kasvatuksen jaksollisen sijaan. Kummastakin menetelmästä oli tehty tarkat laskelmat.

Toinen yhtä selvä esimerkki löytyy kotikylästäni. Tilalla hakattiin kaksi aluetta. Toinen avohakkuuala tehtiin pohjoisrinteelle ja toinen muutaman sadan metrin päähän tasamaalle. Tasamaa muokattiin melko voimakkaasti ja istutettiin männyille. Nyt vuosikymmenien jälkeen tuo viljelty alue on surkeaa katseltavaa ja melkein järkevintä olisi aloittaa alusta uudelleen. Onko tämä viljelty alue sitten maaperältään huonompi? Ei, sillä kääntymällä samoilla jalansijoilla katsomaan rajanaapurin metsää, voidaan nähdä valtava määrä hyvälaatuista männikköä, joka on jo osittain tukkipuukoossa ja hyvälaatuista. Sekin oli käsitelty samoihin aikoihin, mutta kasvatettu eri-ikäis rakenteisena.

Entäpä mitä kuuluu nyt tuolle vaativalle pohjoisrinteen aukealle, joka jätettiin luontaisesti uudistumaan? Kuin huomaamatta mänty on vallannut muokkaamattoman alueen takaisin eikä nuorten mäntyjen laadussa ole mitään sanomista. Minulle tämä havainto merkitsee sitä, että vaikka uuden puuston liikkeelle lähtö voi olla tuskastuttavan hidasta, niin lopulta kasvutila ja luonnonvalinnan antamat perintötekijät antavat potkua uudistumiselle ja viljellyt männyt jäävät auttamatta jälkeen. Yksi tärkeimmistä tekijöistä on todennäköisesti myös hakkuuaukean pienempi koko.

Edellä kuvattujen esimerkkien kaltaisia tapauksia näkee minne vain katsookin. Minä olen vakuuttunut siitä, että avohakkuuta ja maanmuokkausta olisi syytä välttää aina kun se vain vältettävissä on. Minun on helppo uskoa niitä uusia yliopistollisia tutkimuksia, joissa sanotaan jatkuvan kasvatuksen olevan aina vähintään yhtä kannattavaa kuin jaksollinen kasvatusta. Ja mitä pohjoisemmaksi mennään, sitä huonomman vastineen rahoille jaksollinen metsänkasvatusta antaa. Pitäisi olla jatkuvasti torjumassa milloin vesakkoa, milloin heiniä, milloin myyriä tai hirviä. Torjuntatyö on loputtoman tuntuista ja rahaa palaa. Mitä torjuu samaan aikaan jatkuvan kasvatuksen metsänomistaja? Periaatteessa hänen tarvitsee torjua vai avohakkuulahkon saarnamies ja sanoa, että meillä tehdään nyt näin.

Tähän asti olen puhunut vain taloudellisesta kannattavuudesta. Tämä tilaisuus ei ole tällä kertaa aiheiltaan sellainen luontoarvoihin keskittyvä. Huomioon on kuitenkin otettava myös se seikka, että metsän säilyminen koko ajan metsäisenä metsänhoidosta huolimatta, antaa metsänomistajalle mahdollisuuden säilyttää suuri osa metsän monimuotoisuudesta ja sen tarjoamista antimista. Näitä yhä kiihtyvällä tahdilla hupenevia metsän antimia tarvitsevat sekä metsän asukkaat että ihmiset. Ja mitä suuralaisempia avohakkuut ovat, sitä enemmän ne vaikuttavat metsäekosysteemiin tuhoisasti. On turha kuvitella, että suurten avohakkuualueiden luontokappaleet löytävät uuden kodin jostain muualta. Luonnossa jokainen ekologinen lokero on tehokkaassa käytössä. Vapaita paikkoja ei juuri ole tarjolla ja siten laajemmat avohakkuut merkitsevät lähes poikkeuksetta lajien paikallista häviämistä ihmiselämän mittapuussa mitattuna pysyvästi.

Isot avohakkuut yhdistettynä maaperän muokkaukseen hävittävät metsän käytännössä lopullisesti. Mielestäni tällä tavalla toteutettu hakkuu ei ole koskaan kestävä. Metsää ei todellisuudessa ole uudistettu, vaan se on otettu muuhun käyttöön, muutettu monokulttuuriseksi plantaasiksi. Tällä plantaasi nimellä tämän kaltaisia alueita jo muualla maailmassa kutsutaankin. Uudet suunnitelmat alamittarajojen poistamiseksi mahdollistavat uuden päätehakkuun keskenkasvuiseen metsään, joka on vasta elinkaarensa alkutaipaleella. Metsä, sellaisena kuin yleisesti ymmärretään, ei siis koskaan tulekaan takaisin, niin kuin luvattiin.

Elinkeinona metsätaloudella on ollut vapaus tehdä lähes mielensä mukaan. Tuo vapaus muuttuu kyseenalaiseksi silloin kun se alkaa rajoittaa muiden elinkeinojen vapautta. Tuomittavaksi se tulee silloin kun se alkaa tarkoittaa joidenkin elinkeinojen tai kokonaisen vuosisatoja jatkuneen kulttuurin häviämisen uhkaa. Osassa lappia ns. Osarointi ei ole kadonnut minnekään. Valtion metsien kasvullisesta metsämaasta liki 80% on yhä tänä päivänä normaalia talousmetsää. On surullista katsoa minkälaisen massiivisen ryöstöviljelyn kohteeksi tuo metsä, meidän yhteinen ympäristömme on joutunut.

Alussa kerroin lapsuuteni metsästys ja retkeilymaista. Miten niiden on käynyt? Siellähän ne vieläkin ovat paikallaan voiden hyvin eri-ikäisrakenteisina. Siellä mökillä haulikko pitää ladata jo portailta, sillä ensimmäinen riistatilanne voi olla jo omalla tontilla. Tästä lausun suuret kiitokset kylän pystymetsän omistajille, jotka eivät halua omistaa rumaa metsää ja metsähallitukselle, joka säästi kyläläisten pyynnöstä Kotimännikön kylän vierestä.

Loppusanoiksi siteeraan edes menen kevyen musiikin mestarin, Juhani ”Juice” Leskisen sanoitusta. Hän oli huumorimiehiä ja hänellä oli selvästi ollut aikaa ajatella.

JOTKA OSAA, NE TEKEE MITÄ VAAN,
JOTKA EI, NE PANNAAN OPETTAMAAN,
KUINKA KAUAN HE MELLASTAA SAAVATKAAN PELLOSSAIN.

NE MUOKKAA KYLVÄÄ JA LANNOITTAAN,
NE HYÖDYNTÄÄ KAIKEN MINKÄ SAA,
JOS ET TAHDO OLLA NIIDEN RIISTOMAA,

EPÄILE VAIN, EPÄILE VAIN.

Seppo Aikio
Sodankylä

